

УДК 378.4:347.96

Evhenia P. Kolomiyets-Ludwig,

PhD in Law, senior teacher of the
Department of legal regulation of economy
Kyiv National Economic University
named after Vadym Hetman¹

Anastasiia Maksimenko,

5 year student of the Law Faculty of
Kyiv National Economic University
named after Vadym Hetman²

TRAINING MEDIATION CENTRE AS AN ADDITIONAL BRANCH OF LEGAL CLINIC PRACTICE DEVELOPMENT

The article concerns the ways of development legal clinic education by means of practicing mediation as well as traditional pro bono services. The common grounds of legal clinic and mediation centers are researched; their principles and functions are compared. The project of launching a training mediation center within a legal clinic has been presented and its benefits and risks are analyzed.

Key words: mediation, legal clinic education, training mediation center

Стаття присвячена напрямкам вдосконалення роботи юридичної клініки шляхом долучення практики медіації. Досліджено точки дотику правових засад надання послуг юридичними клініками та центрами медіації; зроблено зіставлення та порівняння їх принципів і функцій. Надано обґрунтування, а також аналіз переваг і можливих ризиків впровадження проекту тренінгового центру медіації на базі юридичної клініки.

Ключові слова: медіація, юридична клінічна освіта, тренінговий центр медіації.

Problem Statement. Last decades the states of Rome or continental law are facing the deficit of mediation application. The adoption of the Mediation Directive(2008/52/EC)[1] has not yet solved the ‘EU Mediation Paradox’. Despite its proven and multiple benefits, mediation in civil and commercial matters is still used in less than 1% of the cases in the EU [2; p.3].

¹ Коломієць-Людвіг Євгенія, кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри правового регулювання економіки ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

² Максименко Анастасія, студентка 5 курсу юридичного факультету ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

The situation with mediation in Ukraine can be considered similar overlooking the fact that there is no law on mediation in this country at all. Waiting for one of the drafts [3; 4] to be finally approved by the Supreme Council we just try to follow the European experience. But the latter have to face challenges themselves and be pioneers in distinguishing the drawbacks in the existing system of justice and finding the ways of their solutions. At the same time it is of vivid importance and use to study the current situation in the European system of legal education and to be aware about the prospects of its further development and modernization. Introduction of mediation training centers into the legal clinics activities is one of the measures which will let us keep up with the times within Pan-European trends of legal education upgrade.

Up-to-date research works analysis. The local legal scientific research of mediation practice in this and other countries is based on the works of Z. Makarukha, N. Bondarenko-Zelinska, V. Kuzmyshyn, Y. Prytyka, V. Tsymbalyuk, I. Yasynovsky and others. Mediation is usually studied either as one of the court procedures or as an alternative method of conflict solutions. Actually due to support of the public sector and international funding one can speak on definite results on mediation application in the courts [5]. Realization of bilateral projects between Ukraine and Poland, Ukraine and Germany, Ukraine and the USA in 2012–2014 helped in introducing definite provisions to the mentioned drafts on mediation. Strange as it may seem, training mediation center as a part of legal clinical education is still beyond scholars' attention though there are examples of a success in the legal clinics of the USA and countries of Common law.

Aims and tasks of the research. The main aim of the article is to prove positive prospects of introduction of mediation to the pro bono service list of legal clinics. The tasks include *investigation* of common grounds of legal clinic and mediation centers; *comparison* of the principles and functions of legal clinic and mediation centers.

Statement of research. Providing free of charge legal consultations in legal clinics one can sometimes face the cases which cannot be solved by means of litigation. There might be several reasons of it: either financial state of the client (who is not able to pay even for a letter of attorney for a student with bachelor degree to be his official representative in the court) or there are terms that cannot be met in the court procedure, for example when the limitation of

action term is over already and cannot be renewed. But the conflict does exist and the client needs help and result.

The obvious way out is the help of a mediator – an individual who intervenes in order to help the other parties settle their dispute. Mediation is a settlement of a dispute or controversy by setting up an independent person between two contending parties in order to aid them in the settlement of their disagreement [6]. Mediation is considered to be effective and meaningful alternative to litigation through courts for resolution of disputes with the guidance and assistance of a neutral and impartial third party. As Justice Dr. M. K. Sharma, the Judge of High Court of Delhi once mentioned, «it also helps the parties to adopt a problem solving approach to find out a «win win» outcome. When a dispute is resolved through this process, there is no winner or loser for the parties agree to the solution whereas in a litigation there is always a loser and even the winner of the litigation goes back home at times feeling fully exhausted physically, mentally and also financially» [7].

Mediation is considered faster and, most often, cheaper than ordinary court proceedings. This is especially true in countries where the court system has substantial back logs and the average court proceeding takes several years.

This is why, despite the diversity in areas and methods of mediation throughout the European Union, there is an increasing interest for in this means of resolving disputes as an alternative to judicial decisions. It avoids the confrontation between the parties which is in herent in judicial proceedings and allows the parties to maintain their professional or personal relations hip beyond the dispute. Mediation also enables the parties to find creative solutions to their dispute which they could not obtain in court [8].

For the last ten years Ukraine is trying to introduce mediation as an alternative to the court system to solve civil, commercial, family cases etc. The main obstacles are 1) lack of legal framework; 2) lack of information in society.

According to legislative provisions there are two ways of applying mediation in Ukraine: within the court procedure and in the special mediation centers. The main drawback of both of them is that they are not fee free. We are not going to fall into details of the challenge to switch oneself from the role of the judge to the one of a mediator. Both sets of competences, instruments and methods of carrying out the professional duties might be a topic for a separate investigation.

So even being cheaper than litigation, mediation is not available for the low income strata. That is why we are interested in the experience of legal clinics of the USA universities where mediation is practiced fulfilling two great tasks: 1) needy people can avoid extra expenses in the court or at the mediation centers; 2) law students gain the opportunity to practice wider range of skills and competences.

The last but not least advantage of practicing mediation in the legal clinics is up-bringing of a new generation of lawyers, who will not consider mediators to be competitors of attorneys or judges. In such a way so called «EU Mediation Paradox» can be solved: mediation will be widely used bringing its obvious multiple benefits.

Nowadays there is a convincing legal basis for the introduction of mediation practice into the course of legal clinic education in Ukraine. 2014 has become the year of marquee events not just in the sphere of higher education, but especially concerning law education and legal clinics.

To begin with, Ukraine has finally got a kind of entirely European law on higher education, p.7 Art.33 of which indicates the status of law clinic as a structural subdivision of a higher educational institution [9]. Just several weeks before the mentioned Law was voted on by the Supreme Council of Ukraine the All-Ukrainian Conference of Ukrainian Law Clinics Association approved the Standards of Law Clinics Operation (hereinafter – LC Standards) aiming to set definite rules of work and structure of law clinics, their functions and tasks, staff and funding supply, content of the educational program «The bases of legal clinic practice». The latter includes a chapter devoted to alternative ways of setting disputes.

As the mentioned LC Standards are obligatory for all the legal clinics which are members of the Ukrainian Law Clinics Association, one may talk about integration of mediation practice into the system of legal education by means of legal clinics activities. The expecting effects in short and medium term prospective are: picking up of trust to mediators in the civil society; conflict sides' preference to negotiation over proceedings; avoidance of courts overloading, as a number of problems (e.g. property partition, conflicts with neighbours etc.) can be settled by law students who've passed mediation training and practicing mediation. Resource base (teaching and students' staff, experience and popularity of each legal clinic in its definite district or village) is suitable for widening both the range of services for clients as well as list of law skills and competences for students to practice.

For instance, legal clinic «Social Justice» of Kyiv National Economic University provides office consultations for low income clients and «street law» lectures for physically disable people and pupils of both secondary schools and hostels of Kyiv and Kyiv region. Training mediation centre will be a new kind of legal service for the mentioned audience, increasing their level of juridical protection. The students training as future mediators facilitate the introduction of mediation in Ukraine, improving mechanisms to protect human and civil rights, the effectiveness of the judiciary because of their substantial relief, bringing the current legislation of Ukraine in accordance with international standards. Moreover, this initiative corresponds to state programme of civil society enforcement and legal state development, as well as it falls under main areas of the UNDEF such as youth empowerment and community development.

What are the *common grounds of legal clinics and training mediation centers* which make the synergetic effect of practicing mediation within legal clinics?

First of all, both of them have the following *common aims*: i) making access of the low income strata to the law and justice more available; ii) support of client's rights and freedoms realization.

Secondly, training mediation centers and legal clinics deal with *the same fields of law* (civil, family, land etc.) and both are limited in some issues of administrative and criminal law. A client of a legal clinic may easily become a client of a mediation center having his problem solved by means of mediation and vice versa.

Thirdly, training mediation centers and legal clinics services are based on the *common principles*: free will of clients; free choice of a mediator or a consultant; collaboration of parties (though it is performed in a different way); no discrimination; equal access to the services; confidentiality; independence of a mediator/ a consultant.

According to the national legislation (including norms of the drafts of Laws on mediation) mediation can be provided as a paid service as well as a free of charge service (Art. 16 of the Draft of Law on Mediation)[4], which is the most suitable for legal clinics. Besides, a mediator may be a certified professional as well as a person without special professional education (Art. 13 of the Draft of Law on Mediation). It means that students may perform mediator's functions without being certified.

Finally, interrelations of a legal clinic and a training mediation center don't break the norm that mediation should not be a part of

state civil service. As p.1.1 of the Typical regulations on a legal clinic of a higher educational institution[10] goes, legal clinics are the part of non-state system of free of charge legal aid because they are structural units of higher educational institutions of III-IV accreditation level.

Now, when almost all pros of introduction of mediation to the list of legal clinics activities are covered, let's discuss challenges and risks of this project.

One of the most disputable and problematic issues is who is going to be a mediator:

A) a lecturer who has passed a special training for mediators and combines his academic and mediator career. In this case we have similar situation when the clinic professor is an attorney and that makes the process of mentoring more productive. The role of a student in this case is more passive, he is not involved in practicing mediation. On the other hand the clients are happier as the chances for a success when the professional mediator is working seem more real.

B) a student after taking a course on mediation within the curriculum. He practices mediation the same way he works at the legal clinic – under tutoring and guidance of the professor. The client is aware of the status and professional experience of the mediator like in the case of a consultant. And it's a client's free will to agree or not.

Each legal clinic where training mediation center is established will choose the most suitable variant, though this is a dilemma hardly been resolved soon taking into consideration that mediators themselves, as Miquel Martin Casals [11] notices, «do not universally agree on the theory and practice of their profession. Some stress that the mediator must help the parties in conflict to articulate their needs and their fears better or, in short, that he or she must help the parties to communicate better. Others emphasise that the mediator must help the parties in dispute to understand the strengths and weakness of their positions and interests better and, if requested, predict for them the possible scenarios if the parties do not reach an agreement. Finally, others insist that one of the aims of mediation is to change the quality of the parties' interaction, i.e. to transform hostility and bitterness between the parties into constructive interaction». The mediator's tasks are too responsible and the parties' expectations and hope might be too high for a student to manage them even after a long internship in the legal clinic.

If we look at the foreign experience of training mediators we may see that present French legislation does not make any provision for specific training in mediation, except in family matters, where a family mediator's diploma was introduced. The legislation provides for training in family mediation to be given by approved centres, and a diploma to be awarded by the regional prefect after completion of training or a certification process validating the knowledge and experience acquired by the mediator. The training centres are approved by the Regional Health and Social Services Office. In these centres students undergo 560 hours of trainings spread over three years, with at least 70 hours of practice. The training ends with an examination [12].

In Germany there is no legislation defining the professional profile of a mediator. Similarly, access to the profession is not restricted. Mediators are themselves responsible for ensuring that they have the necessary knowledge and experience (through suitable training and further development courses) to reliably guide parties through the mediation process. German law establishes the general knowledge, competencies and procedures that should be covered by suitable prior training. Any persons meeting these criteria may work as a mediator [13].

There is no national training body for civil mediators in England and Wales. Civil mediators are trained by the private sector, which is self-regulated. The profession self-regulates and deals with the training of its membership.

Family mediators come from a variety of backgrounds, including legal, therapeutic and social services, and there is no legal requirement that they undertake any specialist training. The various membership/accreditation organisations do, however, maintain their own sets of training and professional standards, which feature training requirements. Mediators who have a contract to provide publicly funded mediation are expected to attain a particular high standard of accreditation and training to carry out the initial Mediation Information Assessment Meeting (MIAM) and mediation [14].

No restrictions to the personal and professional characteristics of a mediator in European practice corresponds the motto «Every Jack has his Jill». Training mediation centers within legal clinics will definitely host their clients like legal clinics themselves provide pro bono legal aid for low income and vulnerable strata.

Conclusion. In the age of globalization it's natural to take the advantages of existing successful practices. So legal clinics in the EU and other states including Ukraine are destined to be not only centers of mediation – to solve clients' problems, but to educate and bring up a new generation of lawyers who will use mediation more systematically and more frequently. That corresponds to one of the conclusions of Prof Giuseppe De Palo and his team of authors working on the research paper «Rebooting the Mediation Directive ...»: «...Courses on mediation, especially mediation advocacy, are very rare in EU law schools, and almost unheard of in business schools. Unsurprisingly, in countries where mediation is used more often, universities offer numerous courses in the field of mediation and alternative dispute resolution. In some cases, these courses are a mandatory part of the degree requirements. Fostering university-level mediation education nurtures future mediation users.» [2; p. 216].

Adding mediation to a list of services of legal clinics will benefit both: low-income population who will have their problems solved without extra expenditures, and students of law faculties, who will enrich the scope of their professional skills and competences with mediation practice.

LITERATURE:

1. Directive 2008/52/EC of the European Parliament and of the Council of 21 May 2008 on certain aspects of mediation in civil and commercial matters [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32008L0052>

2. 'Rebooting' the Mediation Directive: Assessing the limited impact of its implementation and proposing measures to increase the number of mediations in the EU : Study, 2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2014-/493042/IPOL-JURI_ET\(2014\)493042_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2014-/493042/IPOL-JURI_ET(2014)493042_EN.pdf)

3. Про медіацію: проект Закону України № 10301-1 від 19.04.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=43208 Pro mediatsiyu: proekt Zakonu Ukrayiny № 10301-1 vid 19.04.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=43208

4. Про медіацію: проект Закону України № 2425а від 26.06.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=47637 Pro mediatsiyu: proekt Zakonu

Ukrayiny № 2425a vid 26.06.2013 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=47637

5. Самчинська Н. Волинські судді з допомогою медіаторів допомагають людям вирішувати конфлікти / Н. Самчинська [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://legalaids.in.ua/news_12_379_Volinskisuddizdopomogoyumediatorivdopomagayutlyudyamvirishuvatikonflikti.html Samchinska N. Volynski sudd iz dopomogoyu mediatoriv dopomahayut lyudyam vyrishuvaty konflikty / N. Samchinska [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://legalaids.in.ua/news_12_379_Volinskisuddizdopomogoyumediatorivdopomagayutlyudyamvirishuvatikonflikti.html

6. The Free Dictionary by Farlex: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://legal-dictionary.thefreedictionary.com/mediation>

7. Sharma M. K. Conciliation and Mediation / M. K. Sharma [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://delhimediationcentre.gov.in/articles.htm>

8. Mediation in Member States [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://e-justice.europa.eu/content_mediation_in_member_states-64-en.do

9. Про вищу освіту: Закон України від 01 липня 2014 року № 1556-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 37-38. – Ст. 2004. Provyshchuosvity: Zakon Ukrainy vid 01 lyupnya 2014 r. № 1556-VII // Vidomosti Verhovnoi Rady Ukrainy. – 2014. – № 37–38. – St. 2004.

10. Про затвердження Типового положення про юридичну клініку вищого навчального закладу України: МОН України; Наказ, Положення від 03.08.2006 № 592 // Офіційний вісник України. – 2006 р., № 32, стор. 417 Pro zatverdzhennya Tipovogo polozhennya pro yurydychnu klinukyvyschogo navchalnogo zakladu Ukrainy : MON Ukrainy; Nakaz, Polozhennya vid 03.08.2006 № 592 // ofitsiyniy visnyk Ukrainy.. – 2006 p., № 32, стор. 417.

11. Miquel Martin Casals. Divorce Mediation In Europe: An Introductory Outline / M. M. Casals // EJCL Vol. 9.2 July 2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ejcl.org/92/art92-2.html>

12. Mediation in Member States: France: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://e-justice.europa.eu/content_mediation_in_member_states-64-fr-en.do?member=1

13. Mediation in Member States : Germany. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://e-justice.europa.eu/content_mediation_in_member_states-64-de-en.do?member=1

14. Mediation in Member States : England and Wales. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://e-justice.europa.eu/content_mediation_in_member_states-64-ew-en.do?member=1

УДК 378.4:347.96

Є. П. Коломієць-Людвіг,
кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри правового
регулювання економіки ДВНЗ
«КНЕУ імені Вадима Гетьмана»¹

А. Ю. Максименко,
студентка 5 курсу юридичного факультету
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»²

ТРЕНІНГОВИЙ ЦЕНТР МЕДІАЦІЇ ЯК НАПРЯМОК РОЗВИТКУ ЮРИДИЧНОЇ КЛІНІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Стаття присвячена напрямкам вдосконалення роботи юридичної клініки шляхом долучення практики медіації. Досліджено точки дотику правових засад надання послуг юридичними клініками та центрами медіації; зроблено зіставлення та порівняння їх принципів і функцій. Надано обґрунтування, а також аналіз переваг й можливих ризиків впровадження проекту тренінгового центру медіації на базі юридичної клініки.

Ключові слова: медіація, юридична клінічна освіта, тренінговий центр медіації

The article concerns the ways of development legal clinic education by means of practicing mediation as well as traditional pro bono services. The common grounds of legal clinic and mediation centers are researched; their principles and functions are compared. The project of launching a training mediation center within a legal clinic has been presented and its benefits and risks are analyzed.

Keywords: mediation, legal clinic education, training mediation center

Постановка проблеми. В останні роки країни континентального права зіткнулися з проблемою недостатнього застосування медіації. Прийняття Директиви про медіацію [1] так і не вирішило «медіаційного парадоксу» у Європейському Союзі. Незважаючи на очевидні та численні переваги медіації для вирішення су-

¹ Evhenia P. Kolomiyets-Ludwig, PhD in Law, senior teacher of the Department of legal regulation of economy Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman.

² Anastasiia Maksimenko, 5 year student of the Law Faculty of Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman.

перечок й конфліктів цивільного та господарського походження, вона застосовується лише у 1% справ в країнах ЄС [2; с.3].

Ситуація з медіацією в Україні може вважатися аналогічною, якщо не брати до уваги відсутності спеціального закону про медіацію. Очікуючи прийняття одного з відповідних проектів [3; 4] Верховною радою України, ми лише намагаємося наздоганяти європейський досвід, в той час, коли європейці самотужки переживають недоліки прийнятих нормативних актів та намагаються виправити помилки у діючій системі правосуддя. Надзвичайно важливим та корисним також вважаємо дослідження нагального стану справ у системі європейської юридичної освіти, зокрема щодо перспектив її розвитку та вдосконалення. Впровадження тренінгового центру медіації у діяльність юридичних клінік відповідає загальноєвропейським тенденціям підвищення рівня юридичної освіти.

Аналіз останніх наукових досліджень. В українській науці вивчення правових основ та практики медіації в Україні та світі висвітлено у працях таких дослідників, як З. Макаруха, Н. Бондаренко-Зелінська, В.Кузьмишин, Ю. Притика, В. Цимбалюк, І. Ясиновський. Зазвичай медіацію розглядають як судову процедуру або як один з альтернативних методів вирішення спорів. Про досягнення конкретних результатів щодо впровадження медіації у вітчизняну систему судочинства можна говорити завдяки підтримці громадського сектору та міжнародних донорів [5]. Реалізація двосторонніх проектів між Україною та Польщею, Україною та Німеччиною, Україною та США у 2012–2014 рр. допомогла вдосконаленню зазначених проектів законів про медіацію. Однак, тренінговий центр медіації як частина юридичної клінічної освіти все ще залишається поза увагою вітчизняних дослідників, незважаючи на позитивний досвід юридичних клінік США та інших країн англо-саксонської системи права.

Мета та завдання дослідження. Головною метою дослідження є обґрунтування позитивних перспектив включення медіації до переліку безоплатних правових послуг, що надаються юридичними клініками. Завдання статті полягає у дослідженні точок дотику юридичних клінік та тренінгових центрів медіації, а також порівняння їх принципів та функцій.

Викладення основного матеріалу. Під час надання безоплатної правової допомоги іноді трапляються випадки, коли вирішення питання не є можливим у судовому порядку. Серед при-

чин цього, наприклад, фінансовий стан клієнта, який не спроможний сплатити послуги нотаріуса щодо оформлення довіреності на представництво його інтересів у суді студентом-консультантом, або сплив строку позовної давності та відсутність підстав для її поновлення. Однак зазначені фактори не вирішують проблеми клієнта по суті.

Очевидною є необхідність залучення медіатора – особи, яка допомагає сторонам вирішити їх спір. Медіація – це врегулювання спору або суперечки між двома сторонами за допомогою втручання незалежної третьої особи [6]. Медіація вважається ефективною альтернативою судовому врегулюванню спорів, що виконується із залученням та допомогою нейтральної третьої особи. Як зазначає доктор М. К. Шарма, суддя Вищого суду Делі, «це також допомагає сторонам винайти підхід до розв'язання проблеми, при якому є лише переможці, а тих, хто програв, немає. Цим медіація в принципі і відрізняється від судового розгляду, за результатами якого особа, що пограла, а й інколи – і та, що виграла, повертаються додому з відчуттям фізичного, емоційного та й фінансового виснаження» [7].

Медіація є швидшим та й дешевшим способом вирішення проблеми у порівнянні із судовими процедурами. Це особливо відчутно у країнах, де численні судові справи так і залишаються відкритими, а розгляд триває роками.

Ось чому, не зважаючи на відмінності сфер використання та методів медіації у країнах Європейського Союзу, спостерігається загальна тенденція зростання інтересу до альтернативного способу вирішення спору – медіації. Завдяки зазначеній альтернативі вдається, по-перше, уникнути конфронтації сторін, що є неминучим у судовому розгляді, і по-друге, уможливується збереження особистих або професійних стосунків за межами спору. За допомогою медіації сторони знаходять креативні способи вирішення конфлікту, що абсолютно виключено у стінах залу судових засідань [8].

Останніми десятиліттями в Україні відбувається спроби застосування медіації у вирішенні цивільних, господарських, сімейних справ тощо. Основними перешкодами успіху у зазначеному є недостатня законодавча база та брак поінформованості суспільства.

Відповідно чинного законодавства існує два варіанти застосування медіації: у судовому порядку або у спеціалізованих центрах

медіації. Головним недоліком обох варіантів те, що вони є оплатними. Питання адекватного виконання однією і тією ж особою компетенцій судді або медіатора, застосування ними відповідних методів залишаємо для розгляду у наступних публікаціях.

Отже, навіть більш бюджетний варіант у порівнянні з судовими витратами, медіація залишається платною послугою, тобто в окремих випадках – недосяжною для населення з низьким рівнем статків або тих, що знаходяться поза межею бідності. Це спонукає нас до вивчення досвіду юридичних клінік американських університетів, де медіація виконує дві функції: бідні верстви населення уникають витрат на судове провадження або послуги медіатора, а студенти-правники практикують та розвивають більш широкий спектр умінь та навичок.

Ще одним суттєвим позитивним моментом практики медіації у юридичних клініках є виховання нового покоління юристів, які не вважатимуть медіаторів конкурентами суддям або адвокатам. Саме шляхом усвідомлення переваг та широким застосуванням медіації і можна вирішити вище згаданий медіаційний парадокс Європейського Союзу.

Важливо, що сучасне вітчизняне законодавство є достатнім для впровадження практики медіації у юридичних клініках. Так, 2014 рік відзначився історичними подіями як у сфері законодавства про вищу освіту, так і в регулюванні діяльності юридичних клінік.

Перш за все, в Україні був прийнятий абсолютно європейський за змістом Закон «Про вищу освіту», п.7 ст.33 якого визначив статус юридичної клініки як структурного підрозділу вищого навчального закладу [9]. Лише за декілька тижнів до того Всеукраїнським з'їздом Асоціації юридичних клінік України, з метою встановлення єдиних підходів до організації діяльності юридичної клініки, визначення її функцій та завдань, джерел фінансування, та запровадження уніфікованої моделі організаційної структури юридичної клініки було затверджено Стандарти діяльності юридичних клінік України (далі – Стандарти). Відповідно до рекомендованого змісту навчальної дисципліни «Основи юридичної клінічної практики», закріпленого у Стандартах, курс включає тему «Альтернативні способи вирішення правових спорів».

Оскільки дотримання Стандартів є обов'язковим для членів Асоціації юридичних клінік, можна стверджувати про впровадження практики медіації у систему юридичної освіти через діяль-

ність юридичної клініки. У коротко- та середньостроковій перспективі очікуються наступні результати: підвищення довіри громадського суспільства до особи медіатора; надання сторонами переваги медіації у вирішенні конфліктів; зменшення навантаження на судову систему, оскільки певний перелік проблем, таких як розподіл майна, суперечки між сусідами тощо, можуть вирішуватися студентами-юристами, які пройшли відповідний курс навчання та почали практикувати медіацію. Ресурсна база (викладацький та студентський склад), досвід та популярність кожної юридичної клініки у своєму осередку придатна для розширення як переліку послуг існуючим та новим клієнтам, так і переліку професійних компетенцій, які студенти зможуть практикувати.

Для прикладу: юридична клініка «Соціальна справедливість» Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана надає юридичні консультації малозабезпеченим верствам населення та проводить правопросвітницьку діяльність у вигляді тематичних лекцій для людей з обмеженими можливостями та учнів шкіл-інтернатів м.Києва та Київської області. Тренінговий центр медіації уможливив надання нових послуг зазначеній аудиторії, підвищуючи тим самим рівень їх правового захисту. Студенти, що вчаться медіації, сприятимуть широкому застосуванню медіації у майбутньому, удосконалюючи механізми захисту прав людини та громадянина, а також збільшуючи ефективність правової системи в цілому. Зазначені дії спроможні також привести національну юриспруденцію у відповідність європейським стандартам.

Розглянемо спільні засади діяльності юридичних клінік та тренінгових центрів медіації, що створюють синергетичний ефект від практики медіації у юридичних клініках.

По-перше, зазначені структури об'єднують спільні цілі: підвищення доступу до правосуддя малозабезпечених верств населення та підтримка реалізації прав та свобод клієнтів.

По-друге, і юридичні клініки, і тренінгові центри медіації мають справу з однаковими галузями права (цивільне, господарське, земельне тощо) і є обмежені щодо вирішення проблем адміністративного та кримінального характеру. Таким чином, клієнт юридичної клініки може стати клієнтом тренінгового центру медіації і навпаки.

По-третє, спільними для юридичних клінік та тренінгових центрів медіації є принципи добровільності, вільного вибору ме-

діатора або консультанта, співпраця (взаємодія) сторін (хоча склад учасників відрізняється); виключення дискримінації; рівний доступ сторін до послуг; конфіденційність; незалежність медіатора/ консультанта.

Згідно з чинним вітчизняним законодавством (а також нормами проектів закону про медіацію) діяльність з проведення процедури медіації може здійснюватися як на платній, так і на безоплатній основі (ст. 16 проекту Закону «Про медіацію» [4]). Останнє прийнятне для юридичних клінік. Крім того, медіатором може бути як сертифікований спеціаліст, так і особа без спеціальної освіти (ст. 13 проекту Закону «Про медіацію» [4]). Це означає, що функції медіатора можуть виконувати і студенти.

І останнє: взаємозв'язок діяльності юридичних клінік та тренінгових центрів медіації відповідає вимозі щодо непричетності медіації до державного апарату. Відповідно до п.1.1. Типового положення про юридичну клініку вищого навчального закладу України, юридична клініка є структурним підрозділом вищого навчального закладу III – IV рівнів акредитації, що здійснює підготовку фахівців за напрямом «Право», і створюється як база для практичного навчання та проведення навчальної практики студентів старших курсів. Це означає, що і юридична клініка не є складовою державної служби.

Тепер розглянемо виклики та ризики впровадження медіації у діяльність юридичних клінік.

Одним з найбільш обговорюваних та проблематичних є питання особи медіатора – хто ним буде:

А) викладач, який пройшов спеціальну підготовку медіаторів та поєднає діяльність працівника сфери освіти з діяльністю медіатора. Зазначена ситуація подібна до наставництва консультанта юридичної клініки викладачем-адвокатом. Однак роль студента пасивна, він не бере участь у медіації, а лише спостерігає за нею. Однак клієнти більш задоволені, оскільки їх питанням «опікується» професіонал.

В) студент, що прослухав курс медіації в межах програми. Він практикує медіацію, як консультант юридичної клініки працює з клієнтом – під керівництвом викладача. Клієнт усвідомлює статус та професійний рівень студента-медіатора і це вибір клієнта – погодитися на такі умови чи ні.

Кожна юридична клініка, де відкривається тренінговий центр медіації, на власний розсуд вибирає модель медіатора, хоча за-

вдання є надзвичайно важким, оскільки, як зазначає М.М. Касальс[11], «самі медіатори не мають згоди щодо теоретичних та практичних особливостей їх компетенцій. Одні наголошують, що медіатори повинні допомагати сторонам конфлікту озвучити їх потреби та претензії, тобто медіатор допомагає клієнтам почути один одного. Інші вважають, що медіатор допомагає сторонам зрозуміти слабкі та сильні сторони їх позиції та може змодельовати їм наслідки недосягнення згоди. Існує також думка, що завдання медіатора – змінити якість взаємодії сторін конфлікту, тобто трансформувати ворожість у конструктив. Тобто можна дійти висновку, що завдання медіатора занадто складні, а очікування й сподівання клієнтів зavelикі, щоб саме студент був медіатором, навіть після тривалої та успішної академічної підготовки.

Якщо проаналізуємо іноземний досвід підготовки та сертифікації медіаторів, то побачимо наступне. Сучасне французьке законодавство не містить конкретних вимог щодо специфіки підготовки медіатора, за винятком того, що спеціалізуватиметься на сімейних суперечках. У цьому випадку необхідно отримати диплом медіатора з сімейних спорів після стажування у спеціальних сертифікованих центрах та успішного складання відповідного іспиту. Навчання у такому центрі триває до трьох років (560 годин + мінімум 70 годин практики) [12].

Законодавство ФРН не встановлює конкретних вимог до професійності медіатора, вони особисто відповідають за якість наданих послуг. Існує лише певний перелік критеріїв, відповідність якому досягається після проходження курсів та тренінгів[13].

В Англії та Уельсі немає конкретних адміністративних (сертифікованих) установ, що здійснюють підготовку медіаторів. Зазвичай медіатори з цивільних спорів готуються у приватному порядку. Медіаторами з сімейних спорів можуть бути особи з різноманітним життєвим та професійним досвідом –правовим, терапевтичним або досвідом роботи соціальним працівником. Вимоги щодо проходження спеціального попереднього стажування також відсутні. Однак численні саморегулювні організації та відповідні асоціації самостійно проводять програми підготовки, визначають професійні стандарти. Медіатори, що уклали контракт на надання послуг в публічному порядку, повинні підтверджувати свою високу кваліфікацію та проходити відповідне стажування [14].

Відсутність жорстких вимог щодо професійних та особистих характеристик медіатора у європейській практиці відповідає прислів'ю «На кожен товар знайдеться свій покупець». Таким чином і тренінгові центри медіації знайдуть свого клієнта серед населення з низьким рівнем прибутків, як це вже роблять юридичні клініки, надаючи безоплатну правову допомогу бідним та вразливим верствам.

Висновки. В епоху глобалізації цілком природнім є запозичення та використання існуючих успішних практик. Юридичні клініки ЄС та інших країн, включаючи Україну, приречені не лише розвивати тренінгові центри медіації для вирішення проблем клієнтів, а й виховувати і навчати нове покоління юристів, які будуть використовувати медіацію часто й систематично. Зазначене резонує з висновками проф. Джузеппе Де Паоло і його команди співавторів, що брали участь у розробці наукового матеріалу «Перезавантаження Директиви про медіацію»: «...Курс медіації, особливо правозахисної медіації дуже рідко викладається у юридичних школах Європи і майже не зустрічається у програмах бізнес шкіл. Не дивно, що у країнах, де медіація використовується більш широко, університети пропонують численні й різноманітні курси з альтернативних способів вирішення спорів. В окремих випадках такі дисципліни є навіть обов'язковими для певних програм. Сприяння медіаційній освіті на рівні університету збільшує потенційну кількість користувачів медіації» [2; р.216].

Включення медіації до переліку послуг юридичних клінік матиме позитивний ефект як для їх клієнтів, проблеми яких будуть вирішуватися безоплатно, так і для студентів-консультантів або медіаторів, які отримають можливість набути та вдосконалити ширший перелік професійних навичок та компетенцій, практикуючи медіацію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Directive 2008/52/EC of the European Parliament and of the Council of 21 May 2008 on certain aspects of mediation in civil and commercial matters [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32008L0052>

2. 'Rebooting' the Mediation Directive: Assessing the limited impact of its implementation and proposing measures to increase the number of

mediationsin the EU : Study, 2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2014/493042/IPOL-JURI_ET\(2014\)493042_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2014/493042/IPOL-JURI_ET(2014)493042_EN.pdf)

3. Про медіацію: проект Закону України № 10301-1 від 19.04.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=43208

4. Про медіацію: проект Закону України № 2425а від 26.06.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=47637

5. Самчинська Н. Волинські судді з допомогою медіаторів допомагають людям вирішувати конфлікти / Н. Самчинська – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://legallaid.in.ua/news_12_379_Volinskis-uddizdopomogoyumediatorivdopomagayutlyudyamvirishuvatikonflikti.html

6. The Free Dictionary by Farlex: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://legal-dictionary.thefreedictionary.com/mediation>

7. Sharma M. K. Conciliation and Mediation / M. K. Sharma – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://delhimediationcentre.gov.in/articles.htm>

8. Mediationin Member States [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://e-justice.europa.eu/content_mediation_in_member_states-64-en.do

9. Про вищу освіту: Закон України від 01 липня 2014 року № 1556-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 37-38. – Ст. 2004.

10. Про затвердження Типового положення про юридичну клініку вищого навчального закладу України: МОН України; Наказ, Положення від 03.08.2006 № 592 // Офіційний вісник України. – 2006 р., № 32, стор. 417.

11. Miquel Martin Casals. Divorce Mediation In Europe: An Introductory Outline / M. M. Casals // EJCL Vol. 9.2 July 2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ejcl.org/92/art92-2.html>

12. Mediationin Member States: France: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://e-justice.europa.eu/content_mediation_in_member-states-64-fr-en.do?member=1

13. Mediationin Member States : Germany. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://e-justice.europa.eu/content_mediation_in_member-states-64-de-en.do?member=1

14. Mediationin Member States : Englandand Wales. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://e-justice.europa.eu/content_mediation_in_member_states-64-ew-en.do?member=1